

A'
TSÁSZÁRI ÉS KIRÁLYI FELSÉG'
 ENGEDELMÉVEL,

Nro 9.

Költ Bétsben, Sz. Jakab Havának (Júliusnak)
 29-dik napján 1796-dik Esztedőben.

Hadi Környülállások.

Károly Fő-Hertzeg, következő értelmű Tudósítását útasította Bétsbe Júl. 19-dik napján a' *Würtembergi* Hertzogségnek *Canstadt* nevű Városotskája mellől, *Stuttgárd* Városa' szomszédságából: — „Ügy iparkodott az ellenség, hogy a' Miéinknél elébb érhessen *Stuttgárd*hoz, 's el foglalhassa a' *Neckár* vize hídját *Canstadt*-nál.“

(Ered a' *Neckár* vize, a' Sváb Kerületbéli *Fekete* erdőben, és *Mannheim* alól szakad a' *Rajnába*.)

„Hogy a' Miéink meg-gátolhassák szándékjában az ellenséget: el-indultak Júl. 17-dik éjtszakáján *Waihingentől*, 's *Ludwigsburgnál* szállottak táborba. A' Frantziák reá mehettek anynyira, hogy *Stuttgárdonn* keresztül *Canstadtig* nyomultak, és ott Népünket meg-támadták: 'de, Ez, hat órákig tartott viaskodás után visszaverte őket, és maga, *Canstadt* megett állapodott meg Júl. 19-dikén reggel oly tze-lal, hogy a' *Neckar* vize' felső meljékei felé való előre-nyomúlástól visszafartóztathassa az ellenséget, és könnyebbenn egyesülhessen *Frölich* F. M. L. Serezfőtálylyával, a' ki látván a' *Sváb* Kerületből való Katonaságnak *Huchingenig* lett visszafartóztatását; 's ekképpen a' maga bal szárnyának védelem nélkül lett maradását: ily környülállásokban jónak ítélte, hogy *Villingen* Városához vegye magát, a' mint-hogy végre is hajtotta ebbéli szándékját, minden kár és veszteség nélkül.“

Frankfurt Városától 6 millió líver kézsz pénzt; és két milliót erő portékákat — a' többek között különösen, kék posztót — kívánnak a' Frantziák.

Würzburgból Júl. 20-dikánn: — „Ma este *Schweinfurtban* és *Arnsteinban* vagnak, *Wartensleben* és *Werneck* Ts. Kir. Generálisok' fő-quártélylyaik.“

A' *Würtembergi* Hertzeg, meg kötötte volt már Júl. 22 dikénn a' Fegyvernyugvást.

Regensburgból Júl. 14 dikén: — „A' *Saxóniai* Választó-Hertzeg, igen szép, és hathatós ki-fejezésekkel sietteri az illendő Békességkötést.“

Az Olasz-Országi történetekből ezeket közli a' *Bétsi* Udvari Újságnak 27-dik Júliusi Darabja:

„Minthogy a' *Tirolisba* érkezett Ts. K. Katonaság, mindég szélesebben terjesztgeti ki magát a' *Velentzei* földönn: ezokon a' Frantziák el-szállították táborjokat Júl. 6-dikán *Verona* elől, és az *Athesis* partján *Legnago* nevű Várig vonták visszra magokat.

„*Rómából* sok Famíliák költöztek volt el a' Frantziák felől: de mióta megvan kötve a' Fegyvernyugvás, ismét visszra takarodtak már azólta el-hagyott Városokba.“

„Pápa Ő Szentsége meg-parantsolta, hogy általjában minden Egyháziak 's Világiak — akár különös Társaságban akár azon kívül élők — tartoznak 8 napok alatt bé-adni minden arany és ezüst edényneiknek laistromát, hogy eleget lehessen tenni a' Frantziákkal lett Fegyvernyugvaskötésnek, melynek Feltételeit nem telyesíthetni a' *Sixtus* Pápa által hagyatott

kintsből. — Hasonló parantsolatot vettek minden Római Templomoknak Elöljáróik is. “

„A' Frantziákhoz való hunyorítás miatt fogságban ült Alattvalói a' Szárdíniai Királynak, kegyelmet kértek 's nyertek is.“

„Turinbann a' Frantziáknak tulajdon postájok, nyomtató-műhelyek, Törvény-fekjek, és Teátrumjok leszsz.“

„A' miólta Frantzia Igazgatás alá mentek által azok a' Tartományok, melylyekről nevezettek a' Szárdíniai Király' házábeli Hertzegek: már azólta más nevezeteket vettek fel ezen Hertzegek, úgymint: a' Chablaisi Hertzeg, Ivreai Markéze nevezetel; a' Genevoisi Hertzeg, Astii Gróf nevezetel; a' Mauriennei (Mauriánai) Hertzeg, Susai Markeze nevezetel.“

Bonaparte Júl. 12-dikén Mediolánumban érkezett, hová más nap a' Felesége is el érkezett Párisból. Oda várták Salicetti is: mivel — a' Tudósítások szerint — ismét valamely el igazítani való kedvetlenség adta elő magát.

Bonaparte Frantzia Fő-Vezér, minekelőtte Livornóba érkezett volna: oly értelmű parantsolatját küldötte az ott lévő Fr. Konzulhoz: „hogy minden jószágokat, melyek az Angliai Királynak vagy Angliai Kalmároknak; a' Tsászárnak; az Orosz Tsászárnénak, 's az olyan Státusok' Fejedelmeiknek és magános állapotú Lakosaik-

nak részére tartoznak, a' melyek hadat folytatnak a' Fr. Nemzettel, petséltessen el, 's vétessen laistromba. " Ezen parantsolathoz képest, meg-intett a' Frantzia Konzul minden *Livornói* Lakosokat, főképpenn Frantziákat, hogy a' mely jószágaik vagyon ő nállok a' Frantziákkal hadakozó Tartományokbélieknek, nyilatkoztassák ki; és még az olyatén vásárlási-kötéseket is, a' melyek 15 napoktól fogva lettek. A' tsumója ezen Intésnek, kemény büntetéssel való fenyegetés.

Bonónia, egézfizen az újj Fr. Világ' ábrázatjára formálódik által. Már Nemzeti Testörzök is vagynak ott fel-állítva Fr. Tisztek' kormányozása alatt.

Hogy azonban nem oly kedvesek a' Frantziák a' *Bonóniai* Megyében is mindenütt, a' mint magok hirdetik: meg-tetfzik a' *Lugóiak'* példájából. Ezek t. i. fegyvert fogtak a' Frantziák ellen, és szomszédjaikat is buzdították az ő példájoknak követésére: mely dolgot meg-értvén Fr. Generális *Angereau*, parantsolatot küldött hozzájok, hogy 3 óra alatt rakják le fegyvereiket; 's ezen parantsolatja mellé igen kemény fenyegetést is ragasztott. Arra mindazáltal semmit se' hajtottak a' *Lugóiak*; sőt midőn meg-hallották, hogy egy tsumó fegyveres Frantziaság törekedik ellenek: egy les-helybe vették magokat, a' honnan tüzesen ki-rontottak a'

Frantziák ellen, 's egynehányat el is ejtettek belőlök, a' többeket pedig megfutamtatták. A' megöletetteknek Fejeiket fel-függesztették a' Tanátsház' eleibe. Hírt vévén e' történetről a' Fr. Generális, feltette magában, hogy haladék nélkül *Lugó* felé induljon, 's boszszút álljon annak Lakosain: hanem a' *Római* Spanyol Követ által le-tesendesített. E' meg-lévén, maga az említett Követ *Azara* Úr, *Lugó*-ba utazott, 's igyekezett reá beszélni a' Lakosokat, hogy tennének le ellenséges szándékjokról, anynyival is inkább, mivel már meg-van a' Fegyvernyugvaskötés a' Fr. Respublika és a' *Római* Udvar között: de semmire se' mehetvén vélek, kénytelenítettett minden foganat nélkül visszafertni *Bonóniába*. Ily környülállásokban, *Angereau* Fr. Generális sok néppel és ágyúkkal sietett ellenek a' *Lugóiak*nak: kik, eleibe mentek ugyan az ellenségnek: de midőn látták, hogy tsak kevés idő alatt is sokat földre terítették közzülök az ágyú-golyóbisok: meg-fzaladtak. (Mit követett el *Angereau* a' *Lugóiak* ellen? még nem írják egész meg-határozással a' Tudósítások. Egy *Bevilacqua* nevű fő *Ferrárai* Embert említenek, hogy Az, Tár-súl adta magát a' Frantziákhoz, sok Követőivel egygyütt, *Lugó* Városának elrablására.)

Midőn ezt már le-írtuk: akkor érkezett a' *Florentziai Újság*, mely, a' *Lugóiak*-nak szörnyű sorssokat így adja elő: *Angereau* Fr. Generális, két tsapattal ment a' *Lugóiak* ellen. Ezek a' magokat el-szántt Emberek, 3 óráig viaskodtak a' *Frantziák*-kal: mely idő alatt ezernél többen hűllettak el és sebesedtek meg közzülök. A' Fr. hólttaknak és sebeseknek száma, mintegy 200-ra telt. Széljel szoródvánn a' még épen meg-maradott *Logóiak*, körül vétette *Angereau* a' *Várost*, és minekutánna ki szállíttatta volna belőle az *Afzszönyöket* és *Gyermekeket*: 3 óráig prédáltatta azt, és meg-ölettetett Mindent, valakinél fegyver találtatott. *Vissza* térvénn e' puztításból a' *Frantziák* *Bonóniába*, le-rakták annak piatztzára, zsákmánynyaikat, melyeknek soksága és különbsége, egy gazdag *Vásárt* ábrázolt.

Az *Egyházi Birodalom*nak azon részeiben, melylyeket Fr. *Katonaság* foglalt el, minden fegyvert el-kívánt a' *Lakosok*-tól *Angereau* Generális.

Genua, nagy szorongattatások között vagyon, két oldalról. A' *Frantziák* által tzelba vétetett a' szárazonn; a' tengerről pedig az *Ánglusok* által, úgymint a' kiknek *Admirálisok* — a' *Lombárdiai Levelek szerént* — bé-izent a' *Genuai Igazgatóknak*, hogy ő ágyúztatni fogja a' *Vá-*

rost: ha ki nem adják néki, az Olasz-Országai ragadományokból oda gyűjtött kintseket, 's egyéb ott lévő portékáikat is a' Frantziáknak. Ezen kívánságának fundamentomául azt adja az Ánglus Tengeri Vezér: mivel — *ügymond* — a' Frantziák is meg-rontották *Livornónak* neutralitássát: és így a' trónt, trónfal ütődik.

A' *Szárdíniai Király*' neve-napjának inneplése, vérontással bélyegeztetett meg *Alexándria*' Városában. A' mint t. i. alkalmatossághoz képest való tiszteletet tettek volna az ott lévő *Pedemontziumi* Katonák a' szokott helyen; nézésekre le jöttek a' Várból valami kétszázig való Frantziák. Ezek között találkoztak némely magagondolatlan negédesek, kik, a' Nép között nem átallották meg-nevetni 's ostoba kifejezéssel betsmelni az az előtt igen betses tzeremóniát. Igen nehezenn esett ez némely *Alexándriaiaknak*, és meg se' tartóztathatták magokat, hogy ki ne öntsék mérgeket, az ő Fejedelmeknek oly tsúfos Megbántóin. Fel-buzdúltak a' *Pedemontziumi* Katonák is, és vagdalkozásra menvénn a' dolog, estek el egynehányann mind a' két részről, a' míg le-tsillapíthatták őket költsönösen a' Tiszteik.

Mántua ellen, ötödik próbájokat tettek Júl. 15-dikénn a' Frantziák, melynek szerentsés ki-menetelét nagyon reménylet-

ték, mivel a' benn lévők közzül meg-nyer-tek a' magok részére némelyeket; de a' menynyivel nagyobb volt a' reménység; annál nagyobb lett a' fzerentsétlenség: mivel ők az Árulókkal folytatott tanátskozás és meg-állított egygyezés fzerént, egyenesen a' Vár' déli részének estek temérdek tsónakokon, reménylvén hogy azt védelem nélkül fogják találni: azonban golyó-bisok' záporának tették ki tárgyúl magokat, és hátúlról is meg-támadtattak, a' Várból ki-rontott Örizetnek egy része által. Két nap tartott a' viaskodás, melyben négy ezernél is többet vesztettek ez úttal. Tsak 14-dik Júl. ban tudódott ki az öfzfzesküvés: még pedig valamint a' Haris madarat a' maga szaván fogják el: úgy itt is magok árútták el magokat az Árulók.

Azokból a' Batavus Katonákból, a' kik segítségül küldözgetődnek *Düszszeldorfhoz* a' Frantziáknak, sokan szökdösnek Tsak egy fél Brigadából is t. i. 3 száz ember szökött el: a' mint tétetett a' Jelentés Júl. 8-dikán *Hágábann* a' Nemzeti-Gyűlésnek.

Frantzia - Országból. —

A' Belső hadat folytatott Generálisoknak, úgymint *Hochenek*, *Hedouwillenek*, 's másoknak Tudósításaikat sürüen botsátatja közre a' Direktórium, hogy anynyival közönségesebb és szóban forgóbb tár-

gyá tegye *Páris*bann (a' hol mindég szükség van még a' tsillapításra) a' *Suánok*nak (Királyt kívántt *Lakosok*nak) le-tsendesedését. Elő számláltatja felölök: hogy *Vitre* Városában, 410; *Auray*ban, 600; *Fougeres*ben pedig 1400 flintákat 's a' t. adtak által, 's mindjárt fel-rakták a' kék fejér és veress színü kokárdákat. Továbbá, hogy a' *Normándiai Suánok*' Vezérje *Louis de Frotte* el kezdett alkuba erefzedni a' maga meg-adása eránt. A' *Vándébéliek*' Vezérje *Sapineau*, 3 Atytyáfiával egygyütt vóltaképpen meg-adta magát; *Beaumelle* nevü Vezérjek pedig a' *Vándébéliek*nek, minthogy fegyveres kézzel találtatott, agyon lövettetett; nem különben *Montjean*, és *Grandjon* nevü Kiköltöztek, kik a' *Beaumelle*' házában kapattak 's a' t.

Tsábítóknak hirdettette ki a' Direktórium, az olyan Személyeket, kik az ő hozzá 's a' Ministerekhez való foganatos járulásnak egyedülvaló Közbenjáróiúl adták ki magokat: 's egyfzersmind jelentette, hogy mindennap, 12 órától fogva 1-ig, közönséges audientziát fog adni egy Tagja a' Direktóriumnak, 's a' nékie bé-nyújtandó Instántziák halogatás nélkül elő-mozdítatnak; 's a' Direktóriumnak több Tagjai is adnak az említett órán magános audientziákat.

*Páris*bann, ismét tzivakodás vólt Júl. 2-dikán, a' Katonák és a' Kufárok között a' *Mandat* nevű Papiros-pénzekre nézve, melylyeknek sorsa éppen tsak az láttatik lenni, mint vólt az Afzszinyátoké, melyeknek helyébe következtek. A' Kufárok, száz lívernyi Mandatot tsak 7 valóságos líverben akartak el venni a' Katonáktól is szintűgy mint Másoktól: a' Katonák ellenben száz lívernyi Mandatot száz valóságos líverben akartak velek el-vévetni. A' lár-mára öfzfze-tolakodott Nép, a' Kufárok-nak tulajdonított igazságot: a' Katonák ellenben el-kísértettek a' közönséges Strásaházhoz.

A' Tudományokra ügyelő Frantzia Nemzeti Társaság oly vélekedéssel vólt, mintha Prufzszus Királyi Hertzeg *Henrik*-nél találtatnék *Gresset* nevű néhai Fr. Tudósnak Kézírása: írt tehát a' nevezett Kir. Hertzeghez, és kérte tőle a' *Gresset* Manuscriptumját. A' Hertzeg azt felelte, hogy szívessen teljesítené a' Társaság' kívánságát ha meg vólna Ő nála a' kért Kézírás: de vagyon — *úgy mond* — nékie a' *Diderot*' Kézírása, és azzal igen örömet fog szolgálni.

Magyar Ország.

A' Tátraljáról Júl. 20-dikánn: —
„Az a' *Chevalier de Camera* nevezetű Tudóssa a' *Portugalliai* Udvarnak, kiről teg-

napi Levelemben emlékeztem, *Amérikában* a' Világ' leg-magassabb hegyein kezdette tapaszta-
lást. Az után az *Afrikai* és *Európai* hegyeket látogatta meg. Most *Selmetzen* fog egy ideig múlatni. Az *Erdélyi* hegyeket is öszsze járta már. A' jövő telet *Siberiában* fogja tölteni. Két esztendő múlva, *Anglián* keresztül Hazájába *Amérikába* fog vilzsa térni, 's onnét fogja közleni Orográphiáját. "

Erdély - Ország.

Szebenből Júl. 20-dikán: — „ *Gramon* nevű *Smirnai* Konzulja az *Angliai* Udvarnak itt tartózkodik egynehány napoktól fogva. Addig nem is fog innen tovább utazni *Konstántxinápoly* felé, míg bizonyos Tudósítást nem vehet *Bukarestből* Ts. K. Konzul *Markélius* Úrtól, a' pestis eránt, melynek *Oláh-Országban* újra lett fel-támadását hirdeti a' Hír. Véle nagyon *Gramon* Úrral egy Iffjú *Anglus-Májor* is, a' ki egyéb útazásain kívül, különösen el akarja járni *Görög-Országot*; *Kis-A'siát*; és *Egyiptomot*. *Hoppe* a' neve ezen Iffjú *Májornak*, kinek az *Atytya*, híres *Bankír* volt *Amsterdámban*: de a' mostani *Revolúziója* miatt *Batáviának*, *Angliába* költözött: által *Hollandiából*. "

„ Általjában fzóllván, termékeny esztendeje, e' folyó 1796-dik esztendő *Erdélynek*: ámbár imitt amott tett kárt a'

jég, mely oly darabokban hullott, hogy a' mezon két Gyermeket vert agyon, 's nagy Embereket és marhákat is sebesített meg. Itt *Szebenben* is találtattak két 's három latos nehézségű jég-darabok. Az igen meleg napokat, gyakor égi-háborúk mérséklék. Már hozzá kezdtek néhol — a' mint hallatik — az aratáshoz. “

Béts.

Gróf *Razumovszky*, a' ki eddig Orosz Követséget viselt itten, vizsza-hívó parantsolatot vett kevés napokkal ez előtt *Pétersburgból* a' Tsászárnéjától.

* * * * *

A' Társasági Gazdálkodás' Tudomány-nyából (Oeconomia Socialis Systemájából) ez a' Kérdés következik a' meg-fejtésre?

Mit kell meg-jegyezni a' Pénzeknek eredeti neveikről?

Az eredeti neveik a' pénzeknek azt jelentették: menynyit foglaltak légyen azok magokban abból az értzből, a' melyből készültek. A' Római *As* (Font), való-sággal egy font jó rezet foglalt magában: midőn *Servius Tullius* Király kezdette azt verettetni. — Nagy *Károly* Tsászár és *Frantzia* Király' idejében, az az a' Kristus Urunk születése után folyt 8-dik Századnak második felében; és a' 9-dik Századnak első

esztendeibenn, egy frantzia líverben (fontban) egy font ezüst vólt a' *Troyesi* mérték fzerént, mely mértéket akkor mindenütt esmértek 's betsültek egészsz *Európában*: mint-hogy *Campániának Troyes Városába* (Ez, a' régi Rómaiaktól *Augustobonának 's Tricassesnek* is hívatatott) úgy fórtak öfzsze az ott tartatott híres Vásárookra vagy Sokadalmakra *Európának* minden Kereskedői; mint a' Zsidók hajdan a' *Jerusálemi* nagy inneplésekre. — *Angliábann*, Kristus Urunk' születése után 1275 dik esztendőtől fogva, 1307-dikig uralkodott Első *Edvárd* Király. Ennek orfzáglása alatt, egy font Sterling, vóltaképpen egy font ezüstöt nyomott, egy oly mérték fzerént, mely, valamivel nagyobb vólt a' *Rómainál*, és valamivel kissebb a' *Troyesinél*. Éppen annyuit nyomott a' *Skótziai* font nevű Pénz is eleinten. A' *Szu* (Sou, Sol) is, mind a' *Frantziáknál*, mind *Angliábann* és *Skótziábann* egy *Szu* ezüstöt tett elsőbenn, az az, egy uncia ezüstnek egy hufzad részét; vagy egy fontnak egy kétfáznevvened részét. — A' *Rómaiaknál*, nemei vóltak az első Réz-pénznek, a' *Fontonn* (*As-onn*) kívül: a' *Félfont* (*Semis*, vagy *Semissis*); Egy harmadrész font (*Triens*); Egy negyedrészf font (*Quadrans*); 's Egyhatodrészf font (*Sextans*). Ezek is, tulajdonképpen mind megfelelték a' neveiknek: mert valamiképpen egy

As-ban 12 *Uncia* vólt; úgy egy *Semis*ben hat; egy *Triens*ben négy; egy *Quadráns*-ban 3; és egy *Sextáns*ban kettő. A' *Triens* különösen *Aes Signatum*nak is nevezetett, azért: mivel négy ki-ülő pontomokkal, meg vala egygyik oldalá bélyegezve, a' benne lévő négy unciáknak jelentésére. Hasonló okból a' *Triens*, egygyik fele részén 3 ki-ülő pontomokkal; a' *Sextáns* kettővel; a' *Semissis* pedig, *S.* betűvel vólt meg-jeelve. — Ezüstből, 3 rendbéli pénz verettetett *Rómában*, úgymint: Tizes (*Denarius*); Ötes (*Quinarius*); és Harmadfeles (*Sestertius*). Egy ezüst *Denárus*, tíz font rezet ért leg-elsőben; egy *Quinárus* ötöt; egy *Sestertius* pedig harmadfelet, mely ugyan tsak ebből az okból, *H. S.* vagy *II. S.* (*duos Asses et Semissem* — két *Ass* és felet jelentő) betűkkel vólt meg-jegyezve. A' *Denárusok*nak egygyik oldaljokra két vagy négy lovas székér, néha pedig a' Győzedelem *Istenafszony'* Képe vólt ki-formálva, 's ugyan azért nevezettek: *Bigatusok*nak is, *Quadrigatusok*nak, és *Victoriatu*soknak. — Arany-pénzök eleinten tsak egy vólt a' *Római*aknak és *Aureus*nak (*Aranybólvalónak*) nevezetett, hanem későbben két kisebb betsű arany-pénzek is verettek: és már akkor, az az Arany-pénz, mely annakelőtte *Aureus*nak hívattatott, *Solidus* (*Egészsz*) ne-

vezetet kapott, hogy megkülönböztetőd-
hessék a' más kettőktől, melyeknek egy-
gyike; *Semissis* (Fél); a' másik pedig, *Tre-*
missis vólt, névvel is, valósággal is.

Az eredeti név által jelentetett eredeti
válora (betse) a' Pénzeknek, igen meg-
változott idő-jártáyal. A' Római *As* p. o.,
a' Közönséges-Társaság' el-enyézésének
ideje felé tsupánn egy hufzonnegyedrészt
foglalta már magában az egy font jó réz-
nek; nem nyomott t. i. többet fél unciá-
nál. Hufzonhat esztendőkkel ez előtt, egy
Ángliai Font és Szú, tsak egyharmadré-
szét nyomta már annak az ezüstnek, a'
menynyt nyomott vólt leg-elsőben; a'
Skótziai Fontban pedig nem vólt több az
előbbeni válorából, egy 36 od résznel; és
a' Frantzia líverben, egy hatvanhatod rész-
nel. — Itt már most ez a' Kérdés adja elő
magát:

*A' Pénzek' eredeti válora (betse) meg-
kissebbedésének, hol kell keresni az okait?*

A' *Portoferrajoi* Kikötőhelyét Nagy-
Hetrurriának az Anglusok el-foglalták: va-
lamint a' Frantziák a' *Livornóit*.

